

Het Groene blad

verschijnt eens per kwartaal

negenentwintigste jaargang
november 2017

4

afdeling Eerbeek en omstreken

Colofon

Secretariaat	Weverweg 7, 6961 KM Eerbeek
Bankrekening	NLI 17RABO 0309230705 t.n.v. penningmeester IVN-Eerbeek e.o. te Eerbeek
	contributie leden: minimaal € 24,00 per jaar (opzegging schriftelijk bij secretariaat voor 1 november)

Redactie Het Groene Blad	Gerard Bosch	tel. 0313 652133
	Jan Groenhof	tel. 0575 561121
	Herman Heskamp	tel. 0313 844895

Kopij voor Het Groene Blad kan worden gestuurd naar:
Redactie Het Groene Blad
Weverweg 7
6961 KM Eerbeek
of e-mail:
info@ivn-erbeek.nl

Sluitingstijd kopij voor volgend nummer:
1 januari 2018

Het Groene Blad is eveneens te lezen op de website van IVN-Eerbeek en omstreken: **www.ivn-erbeek.nl**

Bijdragen aan Het Groene Blad van iedereen zijn welkom, mits ze zijn voorzien van naam en adres van de auteur. Publicatie vindt plaats als de inhoud in overeenstemming is met de doelstellingen van het IVN. De verantwoordelijkheid van de redactie beperkt zich tot het doen plaatsen van de aangeboden kopij. Alles uit dit blad mag worden overgenomen, mits met bronvermelding

Afdelingsbestuur		email
voorzitter	Jos Rouland	voorzitter@ivn-erbeek.nl
secretaris	Herman Heskamp	secretaris@ivn-erbeek.nl
penningmeester	Gerrie den Besten	penningmeester@ivn-erbeek.nl
leden	Lambert Kouwenberg	
	<vacant>	

Werkgroepen	Coördinator	Telefoon
Excursies	Sandra Omlo	0313 416747
Foto	Joop Gerretse	06 53674719
Jeugd	<vacant>	
Natuurtuin	Gerard Nijhof	06 23290624
Publiciteit	Gerard Bosch	0313 652133
Scholing	Herma Scherpenzeel	0313 619301
Venel	Jos Rouland	0313 652956

Voorkant

Dit jaar was bijzonder rijk aan paddenstoelen. Hier de porseleinzwam, een parasitaire soort, die het vooral op beuken voorzien heeft. Deze paddenstoel is te herkennen aan zijn glimmende hoed en zijn breed uiteenstaande lamellen

foto Gerard Bosch

Het IVN wil de belangstelling voor natuur en milieu stimuleren en bevorderen. Met dat doel organiseren wij door het jaar heen diverse activiteiten. Voorbeelden daarvan zijn natuur excursies, lezingen en cursussen.

Het uitgeven van een afdelingsblad past in deze doelstelling. Bij onze afdeling heet dit blad *Het Groene Blad*. Het verschijnt ten minste vier keer per jaar en is bestemd voor onze leden en donateurs, die het gratis ontvangen.

Het Groene Blad bevat allereerst informatieve artikelen waarvan de inhoud gerelateerd is aan de activiteiten van het IVN. Daarnaast willen wij met persoonlijke ontboezemingen de beleving van de natuur dichterbij de lezer brengen.

Bijdragen aan ons blad zowel van leden als van donateurs zijn van harte welkom.

Lid worden?

Meld u aan via

www.ivn.nl/afdeling/erbeek-eo/lid-worden

of ga naar **www.ivn-erbeek.nl** en klik op tab:

‘Word lid’

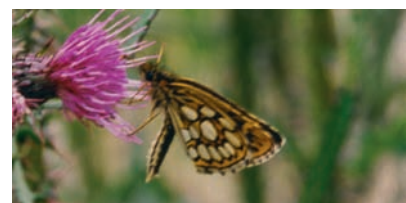
Het Groene blad

verschijnt eens per kwartaal

*negenentwintigste jaargang nr 4
november 2017*

Inhoud

Redactioneel	4
Van het bestuur	5
Afscheid	5
In memoriam	6
Leden en donateurs	7
De dam in de Eerbeekse beek	8
Eindejaarswandeling	10
Zomeravondwandeling in Empese- en Tondensehei	10
Heksenkruid	12
Mijn slangen	13
Midzomerfietstocht.	15
Vogels in natuurtuin - Roodborst.	16
Tegenstellingen	17
Vlinders; na het voorjaar	18
Agenda	20

Het laatste nummer van dit jaar en tevens het laatste nummer met het vertrouwde uiterlijk is er een waarin afscheid aandacht krijgt. Met ingang van het nieuwe jaar zal ons blad er namelijk iets anders uitzien. Reden daarvan is, dat Gerard Bosch, die vanaf het begin de opmaak van het blad verzorgde, te kennen heeft gegeven dat het tijd wordt dat zijn taak door iemand anders wordt overgenomen. In een artikel in dit nummer licht hij zijn besluit nader toe. Daarnaast nemen wij in een In Memoriam afscheid van een geliefd IVN-lid, Wim de Weerd.

In de 29 jaar dat Het Groene Blad verscheen is het niet vaak voorgekomen, dat het aanbod van kopij zo groot was dat niet alles in een uitgave kon worden geplaatst. Nu was dat wel het geval. We hebben zoveel mogelijk die bijdragen geplaatst, die actueel waren. De overige zullen dan in het eerstvolgende nummer van ons blad verschijnen mits hun inhoud dan nog relevant is.

Het zal weinigen zijn ontgaan dat er dit jaar weer eens een overvloed aan paddenstoelen te zien is (geweest). Vandaar dat we dit laatste nummer van het jaar voorzien van een fraaie vliegenzwam op de voorzijde. Onze jaarlijkse excursie waarin paddenstoelen centraal staan, vond plaats op zondag 8 oktober. Een verslag van deze excursie kon daarom niet meer worden opgenomen. Ongetwijfeld kunt u dat lezen in het nummer van februari volgend jaar.

Zoals een aantal keren is aangekondigd, wordt de minimale jaarcontributie volgend jaar € 24,00 voor onze leden. Donateurs betalen jaarlijks minimaal € 12,00, zodat er voor hen niets verandert.

foto Gerard Bosch

Grondster

In ons vorige nummer deden wij een oproep aan onze donateurs om hun emailadres aan ons te melden. Dat maakt het voor ons eenvoudiger en goedkoper om hen te informeren en uit te nodigen. Helaas heeft slechts een deel van onze donateurs aan dit verzoek voldaan.

Daarom hierbij nogmaals ons verzoek: stuur een email met als onderwerp "donateur" aan: **ledenadministratie@ivn-eerbeek.nl**. Vermeld dan svp. in deze mail uw naam en adres zodat wij weten bij wiens naam het emailadres hoort. Wij danken u bij voorbaat voor uw medewerking, want het bespaart ons veel tijd en geld.

Zoals u in de colofon op pagina 2 kunt zien, ontbreekt nog steeds een lid in ons bestuur. Wij zouden het zeer waarderen als zich iemand voor die vacature zou melden. Kunt of wilt uzelf deze functie niet vervullen, probeer dan iemand anders te benaderen die dat mogelijk wel zou willen. Wij zullen deze mogelijke kandidaat dan benaderen. Ook hiervoor onze dank.

Afscheid

door Gerard Bosch

Sinds ons afdelingsblad in 1989 verscheen, is de opmaak ervan door mij verzorgd. Vanaf het allereerste nummer is dat gebeurd met behulp van een computer, wat mogelijk was doordat ik op dat gebied werkzaam was. Het produceren van een uitgave was in de beginjaren desondanks nog een tijdrovende bezigheid. Illustraties moesten tussen de tekst worden geplakt en daarvoor moest ruimte overgelaten worden bij het printen. Vervolgens moesten de A5-pagina's naast elkaar worden geplakt, zodat er een A4-pagina ontstond en al die pagina's moesten daarna worden gekopieerd in de benodigde oplage. Vervolgens moest er een omslag bijkomen. Dit alles moest worden samengevoegd tot een tijdschrift op A5-formaat. Er moesten adreslabels worden geprint en op de boekjes worden geplakt die daarna, gesorteerd, aan de verspreiders werden aangereikt. Gelukkig bestond de werkgroep Publiciteit toen nog uit zo'n 5 IVN'ers die het sorteren, nieten en vouwen van het boekje voor hun rekening namen.

In de loop der jaren werd een deel van deze werkzaamheden minder. De omslag werd in 1994 in een oplage van 3.000 stuks (in duo toon) bij een drukker gedrukt, zodat we daarmee een aantal jaren vooruit konden. Er kwamen kopieerapparaten, die de bedrukte pagina's konden sorteren en vervolgens was het mogelijk om dubbelzijdig te kopiëren. De laatste verbetering was het laten drukken van de omslag in kleur wat door een drukker in Zutphen werd gedaan. Daar werden ook de pagina's van de inhoud gedrukt, echter nog steeds in zwart wit. Het enige wat hierna door ons moest gebeuren was het nieten van de boekjes en deze voorzien van een adresetiket, waarna ze konden worden verspreid. Het opmaken van het blad deed ik inmiddels met een opmaakprogramma. Dat bood de mogelijkheid om illustraties en foto's te plaatsen en te kiezen uit tal van lettertypes. Vooral foto's konden nu door de kopieermachines duidelijk worden weergegeven.

De laatste en meest ingrijpende verandering in ons afdelingsblad was toen wij in 2010 werden benaderd door drukkerij SMIC in Arnhem, die een concept had ontwikkeld waarmee verenigingen tegen een gunstig tarief een verenigingsblad konden laten drukken. Een vergelijking van de kosten die wij tot dan kwijt waren aan een A5-tijdschrift met alleen een omslag in kleur en een A4-tijdschrift geheel in kleur maakte duidelijk, dat dit zonder meerkosten mogelijk was. We besloten toen over te stappen en sinds 2011 verschijnt ons afdelingsblad in de vorm en het uiterlijk zoals het nu voor u ligt.

Ik vind nu de tijd gekomen om een punt te zetten achter mijn opmaakwerkzaamheden. Na 30 jaar zal een ander deze taak over moeten nemen. Bij EDI-TOO (voorheen SMIC) kan een tijdschrift op vrij eenvoudige wijze worden samengesteld. Daarbij wordt online gebruik gemaakt van een sjabloon-programma waarin de gebruiker teksten en illustraties op tal van manieren kan plaatsen. Tientallen IVN-afdelingen maar ook heel wat andere clubs en organisaties stellen op die manier hun clubblad samen. Het uiteindelijke resultaat ziet er weliswaar anders uit dan dat wat wij gewend zijn, maar is zeker zo fraai. Dus, het eerstvolgende nummer van volgend jaar kunt u met vertrouwen tegemoet zien.

In Memoriam

door Gerard Bosch

Op 12 september, precies een maand voor zijn 77ste verjaardag, overleed ons lid Wim de Weerd. Aanvankelijk was Wim donateur van onze afdeling. Doordat hij een regelmatige bezoeker van onze publiekswandelingen was, leerde hij gaandeweg tal van IVN'ers kennen. Ergens in de negentiger jaren van de vorige eeuw is hij lid geworden om in 1998 de functie van penningmeester op zich te nemen, die hij

tot 2006 uitoefende. Namens onze afdeling was hij een van de organisatoren van een succesvolle EHS-cursus die in het najaar van 2000 samen met onze buurafdelingen Zutphen en Oost-Veluwezoom werd georganiseerd en werd afgesloten door een groot symposium in de Hanzehal in Zutphen. In 2005 nam hij deel aan de natuurgidsencursus, die hij met succes afrondde. Kort daarna beëindigde hij zijn lidmaatschap van het IVN.

In 2010 werd hij opnieuw lid van onze afdeling, nadat hij teruggekeerd was uit Ruurlo, waar hij enkele jaren had vertoefd om zijn zoon en schoondochter te ondersteunen bij het opzetten van camping Tamaring. Zijn activiteiten in onze afdeling heeft hij sindsdien beperkt tot het verlenen van hand en spandiensten. De laatste keer dat hij mij een dienst bewees was vorig jaar toen Jan Groenhof en ik een och-

Wim de Weerd (links voor) in gesprek met andere afdelingsleden (Koos Kasimir en Anemarie Oosterwijk) tijdens het EHS-symposium in de Hanzehal in Zutphen.

foto: Gerard Bosch

Nadat wij in 2002 de beschikking hadden gekregen over de natuurtuin in Loenen moest heel wat werk verzet worden om er iets van te maken. Hier is Wim de Weerd bezig een berkenboompje te rooien.
foto: Gerard Bosch

tend uilenballenpluizen verzorgden op een basisschool in Eerbeek en wij zijn opgezette ransuil en steenuil mochten lenen.

Wim was in zijn arbeidzaam leven docent aan de pluimveepraktijkschool in Barneveld. Zijn liefde voor de gevederde vrienden resulteerde erin dat hij deze dieren ook na hun dood nog graag rond zich had. In huis had hij tal van opgezette dieren en dan voornamelijk vogels. Ook ik kon een bijdrage leveren aan zijn collectie in de vorm van een houtsnip, die zich bij ons tegen de schuurdeur te pletter had gevlogen. Wim was blij dat bij die botsing de snavel van het beest niet was gebroken. Het opzetten van de dieren deed hij niet zelf. Daar had hij een betrouwbaar adres voor.

Ook had hij een uitgebreide collectie schedels van vooral kleine zoogdieren. Die verkreeg hij door dat deel van het dier uit te koken en dan het zachte, gare vlees te verwijderen. Bij kleinere dieren stopte hij het dode exemplaar in een mierenhoop, waar hij de bewoners het sloopwerk voor hem liet doen. De meeste indruk maakt op mij de schedel van een bisamrat: gaaf, volledig wit en met twee grote, oranje snijtanden.

In het bijzonder onze “oudere” leden, die hem hebben meegemaakt, zullen goede herinneringen aan hem bewaren.

Leden en donateurs

Nieuwe lid:

Vanessa Vriends,

Leuvenheim

Bedankt als lid:

Henk de Bruin,

Eerbeek

De dam in de Eerbeekse beek

door Bert van der Saag

Tijdens het lezen van het IVN-afstudeerproject (1992) van Wim Blom en Cornelis Brink over Coldenhove kwam ik op een artikeltje dat mijn aandacht trok, nl. de Dam. Wim en Cornelis hebben een zeer uitgebreid boekwerk gemaakt en omdat ik “mijn plek” aan de Zuid-Eerbeekse beek had, trok dit mijn belangstelling. Echter om meer te weten te komen over de Dam heb ik diep moeten graven. Het leek erop dat niemand van het bestaan wist en er geen verhalen waren. Toch is het mij aardig gelukt om er meer over te weten te komen.

Deze foto genomen omstreeks de eeuwwisseling laat de dam zien vanaf de sprengenkoppen.

foto: Gerard Bosch

In opdracht van papierfabriek Coldenhove heeft professor Kraijenhoff van de Leur in de jaren '60 een dam aangelegd in de bovenloop van de Eerbeekse beek. De dam is in 1962 geplaatst om het teveel aan water in de winter als een soort buffer ondergronds in een bel op te vangen. Het voordeel zou zijn dat in de droge zomers dit water dan gebruikt kon worden. Door een meer constante stroom zouden de fabrieken water genoeg krijgen. Prof. Kraijenhoff van de Leur had dit uitgedacht. Prof. Kraijenhoff moet wel haast zeker D.A. Kraijenhoff van de Leur zijn, die werkzaam was aan de Landbouwhogeschool in Wageningen, echter helemaal zeker weten doe ik dat niet.

Zowel de Eerbeekse- als de Zuid-Eerbeekse beek zijn eigendom van de fabriek. Om de dam te kunnen bouwen moest de beek droog komen te staan. De bedrijfsbrandweer pompte het water uit de beek het bos in en het werk kon beginnen. De dam werd vervaardigd van onverwoestbaar eikenhout, geleverd door de firma Twickel uit Delden. Van de overgebleven houtresten heeft dhr. Sanders een paar vogelhuisjes gemaakt, die nog steeds voldoen.

De dam was ± 2 meter breed en aan de bovenzijde bedekt met grind. Er kwam bij hoogwater een enorme druk op de dam te staan. Om druk te kunnen weerstaan werd de dam verstevigd met stenen. De voor- en achterzijde van de dam bestond uit zes-hoekige stenen, die je ook in dijken tegenkomt. Aan de zuidzijde, dus voor de dam, kwam een grote vijver te liggen van wel 5 meter breed. Door de dam liepen 2 buizen. De onderste op zo'n 10 cm van de bodem en de bovenste op zo'n 1,5 meter van de bodem. Deze buizen noemde men de afsluiters, van welke de bovenste niet te regelen was. De onderste buis was om de doorstroming te regelen middels een afsluiter. Deze was met een Engelse sleutel te bedienen en deze sleutel lag verstopt in de varens naast de beek, want dat wist toch niemand.

Het aanleggen van de dam.

foto: Bert v.d. Saag

Bij nacht en ontij moest er soms een werknemer naar de beek om de afsluiter te openen. Vaak was dit een ‘kleurder’, iemand die moest zorgen dat het papier

de juiste kleur kreeg. Door het kleuren van papier kwam die kleur ook in de beek terecht en daardoor konden de bewoners van Eerbeek tot bij Zutphen zien wat er voor papier gemaakt werd; was het blauw, dan waren het de belastingenveloppen, enz. Die 'kleurder' dat was Dhr. Greeve. Ook dat weet ik niet zeker. Hij moest ook wel 's nachts met zaklamp naar de plek om te kijken of de sleutel er nog lag en dan de afsluiter openen.

Het gevulde meertje in de winter

foto: Bert v.d. Saag

Dhr. van Kuipers was directeur van Industrierwater BV Eerbeek, het IWE. Door zijn werk had hij met de beek te maken. De familie van Kuipers had op een gegeven moment een soort zomerhuisje vlak bij de stuw. 's Zondags ging de familie als regel, bepakt en bezakt, vaak met laarzen aan naar de koppen van de Eerbeekse beek. De kinderen speelden heerlijk in de mooie omgeving en pa en ma genoten van de rust. In het huisje stonden allerlei spullen en ook stoelen en een tafel. In die tijd kon dat nog! De gezinsleden van de familie van Kuipers spraken meestal over de stuw en niet over de dam.

Er kwam een stel studenten van de Heidemij uit Wageningen om te kijken wat bij de dam allemaal te beleven viel. De heren bedachten dat het een slim idee was om forellen in de vijver te gaan kweken. Het was tenslotte prachtig, helder, schoon, stromend water met een constante temperatuur van 10 graden Celsius. Dhr. van Kuipers zag wel wat in het plan, maar

de papierdirecteuren dachten er anders over. Toch werd er een plan de campagne gemaakt en in de begin jaren '70 nam het een aanvang. Over de beek kwamen 3 vlonders waar netten onder hingen die de vissen tegen moesten houden. De vissen waren uit Kampen afkomstig en het waren, volgens dhr. van Kuiper, prachtige zalmkleurige, goed eetbare vissen. De directeuren waren nog steeds niet enthousiast, maar een schaalpje netjes opgemaakt met geurige forellen, deed wonderen.

Enkele jaren voldeed de dam, maar na verloop van tijd kregen campinggasten ook in de gaten dat er lekkere forel in de beek te vinden was. Tevens werden er regelmatig vernielingen aan het talud gedaan, waardoor het water toch door de overloop buis liep. Volgens dhr. van Kuipers waren het altijd "die rotte campinggasten", die maakten het talud kapot en stroopten de vissen. Daarbij kwam ook nog dat er te weinig voer in de beek zat, waardoor de forellen steeds moeilijker konden overleven. Na 4 jaar was het over met de hobby en niet veel later werd de dam afgebroken. De fabriek Coldenhove liet een vijver aanleggen op het fabrieksterrein die tevens dienst deed als blusvijver en nog steeds bestaat.

In 2008 werd besloten om de beek te renoveren vanaf de bron tot aan de Boshoffweg. Bij de renovatie van de beek is ook een nieuwe blusvijver aangelegd en is de beek omgeleid. Men is in 2010 begonnen om de resten van de dam te verwijderen.

Ook is in die tijd de houten brug gebouwd, die we nu kennen als het "Hans Wensink" bruggetje.

Het zomerhuisje van de familie van Kuipers was toen al lang verdwenen, omdat vandalen al meerdere malen het huisje opengemaakt hadden en vernielingen hadden aangericht. Opmerkelijk blijft het dat bijna niemand echt iets weet van de dam en dat er

ook nauwelijks foto's zijn uit die periode.

Mijn dank gaat uit naar Wim Blom en Cornelis Brink, de families Sanders en Van Kuipers. Mochten er mensen zijn die meer van de dam weten, dan ik verneem ik dat graag.

een maaltje forellen uit vijver

foto Bert v.d.Saag

Zaterdag 30 december 2017: eindejaarwandeling met erwtensoep

Zoals elk jaar, wandelen we ook dit keer weer in de week na Kerstmis. Je kunt wandelen om de extra's van de kerst eraf te lopen of alvast plaats maken voor de lekkernijen van de jaarwisseling. Hoe dan ook, het wordt weer een leuke wandeling van circa 15 kilometer in de buurt van Laag Soeren. We vertellen onderweg iets over de historie en natuur, maar proberen wel de pas er in te houden. Een licht lunchpakket met iets te drinken wordt aanbevolen.

De route is niet geschikt voor kinderwagens of rolstoelen. In geval van regen wordt waterdicht schoeisel aanbevolen. De start vindt plaats op zaterdag 30 december om 10.00 uur bij de "Priesnitzhoeve" in Laag Soeren. Graag om 09.30 uur aanwezig i.v.m. de koffie en de administratieve afhandeling. We beginnen met een lekker kopje koffie/koek en eindigen rond 15.30 uur met een erwtensoepbuffet.

Kosten € 8,50 en voor IVN leden en donateurs € 7,50 - dit ter plaatse te voldoen.

Start: Priesnitzhoeve, Priesnitzlaan 23, 6957 DD Laag-Soeren. Telefoon: 06-20495314 of 0313-619747

<http://depriesnitzhoeve.nl/>

Opgave en informatie:

Chris Holtslag, tel. 0313-653113 of chrisholtslag@ziggo.nl

Herman Heskamp, tel. 0313-844895 of h.heskamp@chello.nl

Zomeravondwandeling in de Empese en Tondense hei

door Herman Heskamp

Het begon al met de voorwandeling. Reeënbronnst, de bok driftig achter de reeëit aan. Weinig of geen verstoring door onze aanwezigheid. Ik had de waarschuwing op RTV Gelderland wel gehoord dat in het paarseizoen reeën niet zo alert zijn op hun omgeving, maar nu hebben we het met onze eigen ogen gezien.

De meestal natte Empese en Tondense Heide was kurkdroog, in de Veldbeek stond geen water en van de altijd aanwezige plas-drasgebieden was weinig over. Met eenenveertig gasten, toch wel een grote opkomst voor een zaterdagavond, zijn we gestart in drie groepen. Joop bood aan om tegengesteld te lopen en Lambert en ik hebben, met enige afstand van elkaar, de geplande route gevolgd.

Al bij het begin van de avond, op de parkeerplaats, konden we genieten van de aanwezigheid van maar liefst vijf ooievaars. De aanwezigen met een verrekijker zagen ze natuurlijk het best. Later zagen we nog een andere reigerachtige, de gewone, blauwe reiger. Het Jakobskruid, St. Janskruid en ook al het boerenwormkruid stonden in bloei en dat gemengd met de akkerdistel zorgde voor een mooie kleurschakering aan de rand van de graslanden.

Het is altijd leuk om het verhaal van Sint Jan te vertellen aan de hand van de bladeren en de bloeiwijze van het Sint Janskruid. "Sint Jan was een ridder op weg naar Jeruzalem (kruistocht) om deze stad te bevrijden van de Moren (Arabieren). Hij werd gevangen genomen en ondervraagd over de plannen voor de verovering van Jeruzalem door de kruisridders. Stoer als hij was, hield St. Jan zijn mond gesloten. Zijn tegenstanders doorboorden daarna zijn tong met priemen (gaatjes in de blaadjes). Toen dat ook niet hielp werd de goede ridder onthoofd (bloemknop tussen de vingers wrijven). De sappen in de bloemknop kleuren je vingers rood".

Er bestaan nog meerdere verhalen over het Sint Janskruid maar bovenstaande vind ik de mooiste. Sint Janskruid wordt veel medicinaal gebruikt, maar je moet wel oppassen met dit sterke kruid.

Ook veel vragen over het Jakobskruid in verband met paarden. Jakobskruid is giftig voor zoogdieren, nu zullen vee en paarden het niet zo maar eten, maar als de weides afgegrasd zijn beginnen ze er wel aan. Zelfs gedroogd in het hooi verliest het kruid niet zijn giftigheid. Kleine kinderen moeten het ook niet van het land verwijderen (uittrek-

ken) omdat het nog door de jonge huid opgenomen wordt in het lichaam. Veel meer informatie over dit onderwerp vind je op het internet.

Verder nog iets over boerenwormkruid. Boerenwormkruid werd in vroeger eeuwen veel en vaak geplukt, gedroogd en gebruikt. Men wist deze plant naar waarde te schatten in een tijd waarin de chemische apotheek nog uitgevonden moest worden. Zo werd boerenwormkruid, zoals de naam al zegt, vooral gebruikt tegen ingewandswormen. Het werd gebruikt als aftreksels en thee, maar ook in de vorm van allerlei lekkernijen die het innemen van het bittere boerenwormkruid aantrekkelijker moesten maken. De sterk aromatische, etherische olie deed in sommige streken dienst als pijnstillend middel bij reuma en werd ook wel tegen maagkwalen gebruikt, maar dan in de vorm van een soort boerenwormkruidbitter, gemaakt van de bloemen op brandewijn.

In de streek van Diest (stad in het Belgische Vlaams-Brabant) valt er nog steeds een Reinvoart-jenever (jenever van boerenwormkruid) te kopen en te proeven. In onze milieuvriendelijke tijd is het ook nuttig te weten dat boerenwormkruid met zijn sterke pittige geur de vliegen op een afstand kan houden en dat een aftreksel van boerenwormkruid de prei- en de koolvlieg kan helpen bestrijden. Maar je kan het ook in de hondenmand leggen ter bestrijding van vlooiën. Al deze adviezen, bitter, bestrijdingsmiddel, giftig en zelfs zijn naam, klinken niet direct aantrekkelijk om deze plant in de keuken te gaan gebruiken. En toch! Goed gedoseerd gebruikt wordt zijn bittere smaak zeer aangenaam en komt er zelfs een vleugje zoet, anijsachtig aroma vrij. Niet alleen van de bloemen maar ook en vooral van de jonge bladeren. Deze werden dan ook traditioneel in de groene voorjaarspannenkoeken gebruikt samen met Roomse kervel en ander wild jong groen. Ook koeken met veel

suiker en gesnipperd jong blad werden gebakken om aan de jeugd te geven als een kuur tegen de wormen.

Let op, boerenwormkruid bevat thujonen, een soort gif dat ook voorkomt in absint. Absint is een groen drankje dat gemaakt wordt van alcohol en het kruid alsem. Het heeft een bittere anijsachtige smaak. Absint bevat 55% tot wel 70% alcohol. Het kruid alsem bevat eveneens thujon en absintine. Thujon werkt bij een zeer grote dosis enigszins hallucinerend. Rond de eeuwwisseling ontdekten kunstenaars (van Gogh) het drankje en ze doopten het om tot Groene Fee. Het moment waarop al deze artistiekeelingen de Groene Fee dronken werd omgedoopt tot Het Groene Uur (meestal tussen 5 en 7 uur 's middags). U leest dit nu (hoe toepasselijk) in Het Groene Blad! Tijdens de wandeling liet de geelgors, een bodembroeder in een gebied als de Empese en Tondense Heide, zich veelvuldig horen en bij de vlonder zaten kieviten. Normaal zitten hier ook ganzen, maar er stond waarschijnlijk te weinig water voor deze vogels. Vooral in het gebied waar ook de gagel staat, hoorden en zagen we ook enkele boompiepers -een vogel voor ook typische dit gebied. De bezoekers bleken trouwens een grote interesse te hebben voor alle toepassingen van de gagel en in het bijzonder voor die in bier!

Diverse vlinders hebben we ook waargenomen zoals koevinkje, bruin zandoogje, atalanta en zelfs de kleine ijsvogelvlinder. In de buurt van het bankje achter het vlonderpad staat de vleesetende plant ronde zonnedaauw nog volop in bloei. Door een van de gasten is deze bijzondere plant, op de knieën liggend, veelvuldig gefotografeerd. Via echte valeriaan, knopherik, bladrammenas, salomonszegel en bomkraters kwamen we na ruim twee uur weer op de parkeerplaats, moe maar ook zeer voldaan.

Spaanse ruiter zo'n 15 jaar geleden in Empese en Tondense heide. Waar deze bloeien staat nu bijna het hele jaar water. foto: Gerard Bosch

Heksenkruid

door Sandra Omlo

Ik wandelde begin juli met vrienden bij Groot Engelenburg. Daar kwamen we een klein plantje tegen met witte bloemetjes. Gelukkig wist ik (als goede IVN'er) de naam: heksenkruid. Toen kwam natuurlijk de vraag: waarom heet het? Iemand had een smartphone bij zich en zocht "heksenkruid" op Wikipedia. En wat kwam eruit: gevaarlijk en niet aanraken. Hij had echter het algemene woord "heksenkruid" ingetypt.

Een heksenkruid is een plant die volgens overleveringen veelvuldig is gebruikt door zogenaamde heksen en kruidenvrouwen vanwege een bepaalde werking. De heksenkruiden bevatten stoffen met bepaalde hallucinogene, verdovende, geneeskrachtige, rustgevend of andere werking. De planten zijn vaak zeer giftig. Vergiftigingsverschijnselen kunnen soms al optreden bij aanraking met de huid, aldus Wikipedia)

Voorbeelden van heksenkruiden zijn: alruin, bitterzoet, doornappel, nagelkruid, St Janskruid, vingerhoedskruid, klapproos en nog vele andere kruiden (zoek het maar eens op). Deze planten hebben een specifieke werking, in bepaalde hoeveelheden een geneeskrachtige. Het plantje "groot heksenkruid" staat ook bij de heksenkruiden.

De Latijnse naam is *Circaea lutetiana*. De geslachtsnaam *Circaea* verwijst naar de tovenares Circe uit de Griekse mythologie en de soortaanduiding is afgeleid van Lutetia, de Latijnse naam voor Parijs. Parijs stond ooit bekend als heksenstad.

Circe van Castiglione is de wondermooie dochter van de zonnegod Helios en zijn vrouw Perse. Zij woonde op het mythische eiland Aiaia. Odysseus leed daar (misschien door haar toedoen) schipbreuk. Zij wilde hem daar houden. Zij veranderde zijn metgezellen in everzwijnen met een toverdrank van Groot heksenkruid. Odysseus gaat vervolgens naar Circe toe. Onderweg komt Odysseus de god Hermes tegen, die hem een toverkruid, geeft. Dit kruid zal hem beschermen tegen Circes magie. Als het haar daardoor niet lukt om Odysseus te betoveren, dwingt hij haar om de mannen weer te veranderen in mensen. Circe wordt later nog verliefd op Odysseus en schenkt hem 3 zonen.

Hedendaagse kruidendeskundigen denken dat de betovering hier niet gebeurde met heksenkruid, maar met het veel sterker werkende Alruin, een plant uit de Nachtschadefamilie die bij ons niet in de vrije natuur voorkomt. Circe was blijkbaar ook een van de eersten, die 's nacht rondvloog op bezems zoals een echte heks betaamt.

Volgens de volksoverlevering zal je verdwalen als je in het bos deze plant tegenkomt.

Men beweert dat de naam Heksenkruid terug te voeren is op een oud bijgeloof dat beweerde, dat wie deze plant in het bos aantroef er zeker van kon zijn, dat de heksen zouden trachten hem op een dwaalspoor te brengen of reeds hadden gebracht. Men beweerde ook dat degene die op de plant trapte vast en zeker zou verdwalen.

Groot heksenkruid

foto: Sandra Omlo

In dit verdwaalverhaal is het naamdeel Lutetiana merkwaardig. Lutetia was namelijk de Romeinse naam van de stad, die later Parijs zou heten. Zoals we uit Asterix en Obelix weten, was dit toen een plek voor echte en valse magie, dus een echte heksenstad! Ik heb niet het verband kunnen vinden tussen de grote stad en het verdwalen in het bos (misschien dat stedelingen gemakkelijk verdwalen in een bos?). Waar de verdwaalfabel als zodanig vandaan komt weet men dus niet.

In de volksgeneeskunde werd het plantje wel gebruikt om de hardheid in zwellingen te verzachten, onder meer in geval van aambeien en tepels. Het zou ook wonden kunnen ontsmetten. Toch is dit gebruik beperkt gebleven. Groot heksenkruid is niet giftig, maar nog in de tijd van de Renaissance was het ge-

vaarlijk om het in huis te hebben omdat dit je als heks op de brandstapel kon doen belanden. Na Groot Engelenburg kwam ik het plantje op veel plaatsen tegen: o.a. bij Huis den Bosch en de Gelderse Toren. U bent dus gewaarschuwd!

Als je nog meer wilt weten over heksen:
<http://wilde-planten.nl/groot%20heksenkruid.htm>
[http://nl.wikipedia.org/wiki/Heksenkruid_\(heksen\)](http://nl.wikipedia.org/wiki/Heksenkruid_(heksen))
[http://nl.wikipedia.org/wiki/Heksenkruid_\(geslacht\)](http://nl.wikipedia.org/wiki/Heksenkruid_(geslacht))
http://nl.wikipedia.org/wiki/Groot_heksenkruid
<http://www.etymologiebank.nl/trefwoord/heksenkruid>
<http://kruidwis.blogspot.be/2011/11/heksenkruid.html>
[http://nl.wikipedia.org/wiki/Circe_\(mythologie\)](http://nl.wikipedia.org/wiki/Circe_(mythologie))

Mijn slangen

door Jan Coenraads

Tot nu toe zag ik maar weinig slangen in het wild, maar vind ik ze wel fascinerend. Waarschijnlijk vooral omdat je ze maar weinig ziet. En ja, er wordt niet altijd even vriendelijk over slangen gesproken. Ook in een in de loop der eeuwen uitzonderlijk invloedrijk boek als de Bijbel, komt het dier er niet goed vanaf. De duivel vermomt zich immers als

slang en verleidt Eva om ongehoorzaam te zijn. Ook de term 'adderengebloed' - gebruikt door Johannes de Doper en Jezus - is niet erg vleidend. Hoe dan ook, hieronder leest u over mijn nog wat spaarzame ontmoetingen met slangen.

De eerste slang zag ik dichtbij huis rond 1954 op de toegangsweg naar de 'kunstbunker van Paasloo', in het uiterste noorden van Overijssel. Wij woonden midden in 'de dennenbos', een bos van zo'n 14 ha, waar midden in de Tweede Wereldoorlog in 1942-1943 een grote, uitzonderlijk zware bunker verrees. Men koos deze locatie om de stabiele bodem en omdat het een afgelegen en door het bos gecamoufleerde plek was. In dit 'Paasloo Pantheon' van vele meters dik gewapend beton bracht men een belangrijk deel van de kunstschaten uit Nederlandse musea onder om ze te beschermen tegen oorlogsgeweld. Kort na de oorlog werd mijn

afb | De kunstbunker van Paasloo kreeg door de bekleding van baksteen en dakpannen een wat gezelliger, zelfs Zuid-Europese uitstraling. Dit moest bemanningen van vijandelijke vliegtuigen om de tuin leiden.

foto: Jan Coenraads

vader - tevens politieman - beheerder van de bunker en het bijbehorende terrein. Zodoende woonden wij in de beheerderswoning die aan en om de bunker was gebouwd.

Zoals de naam aangeeft, bestond het bos vooral uit naaldbomen. Daarin lag - naast de bunker - een grote vijver, zodat er altijd bluswater bij de hand was. Hier en daar groeide er rond de vijver en op andere meer open plekken in het bos wat heide en over het algemeen laag loofhout. Het bos ligt op droge zandgrond en kent vooral in de noordelijke helft wat hoogteverschillen. Rond de vijver is het door een wisselende waterstand nogal moerassig. De monumentale bunker is in goede staat, in gebruik als depotruimte voor enkele musea en een paar dagen per jaar toegankelijk voor het publiek (afb. 1).

Ik was toen een jaar of zes en liep bijna elke dag wel in het bos. Het was voor omwonenden verboden terrein en ik kan mij niet herinneren dat ik er een 'onbevoegde' tegenkwam. Al leek het bos toen veel groter dan het is, ik kende het goed en zou er niet in verdwalen. Dit keer liep ik rustig op de enige toegang naar de bunker, uitkomend op een klinkerweggetje naar Paasloo en Willemsoord. Wat was dat? Vlak voor de slagboom bewoog iets over de stenen. Het had geen poten, maar kwam al kronkelend toch vooruit. Het dier was vooral bruin, had een donkere kronkelstreep op de rug en uit de bek kwam soms een tongetje. Snel gleed het de weg over en verdween in het lange gras ernaast, in de richting van de vijver.

Aldus mijn beschrijving nadien, waaruit men opmaakte dat het een addervrouwtje moet zijn geweest, dat mij heel gevaarlijk had kunnen bijten. Maar goed dus, dat mijn nieuwsgierigheid het won van mijn toenmalige neiging om aan alle staarten te trekken. Niet onaardig is dat ik onlangs las dat de ringslang de enige slang is die voorkomt in de Kop van Overijssel. Maar goed, de plaats van handeling bevond zich maar een paar honderd meter van de provinciegrens met Friesland en mogelijk was het dus een Friese adder.

Belangrijker lijkt het feit dat het hogere en drogere landschap op de keileem tussen Steenwijk en Oldemarkt heel anders is dan het zo bekende lage veengebied in het overgrote deel van Noordwest-Overijssel. Overigens waren en zijn er in en rond de grote vijver ongetwijfeld ook ringslangen.

Een paar jaar later - inmiddels verhuisd - zag ik in Staphorst tussen de bomenvoorraad van de houtza-

gerij van buurman Hokse een kleine bruine slang wegglijpen, waarvan ik nu weet dat het een slangachtige hagedis was, een hazelworm. In Nederland zag ik er nadien geen meer, maar in Duitsland zag ik ze tijdens archeologische 'graafweken' nog weleens en eenmaal - bij het optillen van een dekzeil - zelfs een nest met flink wat jongen. Een mooier bruin dan dat van een hazelworm is volgens mij nauwelijks te vinden.

Het duurde heel lang, zo'n zestig jaar, voor ik weer een echte slang in het wild zag, namelijk tijdens een excursie in het kader van de Natuurgidsencursus 2013-2014 van de IVN-afdelingen Oost-Veluwe en Eerbeek e.o.. Ditmaal waren het in het gebied rond Beekhuizen drie ringslangen, die zich bijzonder rustig gedroegen, ook toen een cursist ze vasthield. Kennelijk was de kleinste slang nog wat op zoek naar zichzelf, want die zat helemaal in de knoop. Tegen het eind van de cursus sloot ik mij aan bij de werkgroep van de Loenense natuurtuin Harmanahof en daar vernam ik dat zich bij de daar gegraven poel vrijwel zeker ringslangen ophielden. Van anderen en in ons logboek hoorde en las ik dat ze waren

Afb. 2 De snelle ringslang 1, mei 2015

foto: Jan Coenraads

gezien, maar dat geluk had ik niet. Totdat ik in mei 2015 er eindelijk eentje de vijver zag overzwemmen. Dat ging behoorlijk snel en ik kon hem nog maar net fotograferen (afb. 2).

Pas in juli 2017 was het weer raak. Vanaf het bankje voor de vijver zag ik het water tussen de vele groene kikkers soms in hevige beroering. Met de verrekijker kon ik zien dat het een ringslang was die met het ge-

Afb. 3 Dichtbij de oever zwemt ringslang 3, juli 2017

foto: Jan Coenraads

lige kopje boven water in mijn richting zwom, onderwijl nog een paar keer zonder resultaat uitvallend naar een kikker in de buurt. Het was een vrij kleine slang van naar schatting zo'n 60 centimeter. Een beweging dichtbij trok mijn aandacht en tot mijn niet geringe verrassing zwom daar nog een ringslang, flink groter en dikker dan de eerste (afb. 3). Op een gegeven moment waren de slangen nauwelijks een meter van elkaar, maar ze leken zich daar weinig van aan te trekken. Allebei waren ze op jacht en probeerden ze een kikker te grijpen, maar dat lukte net niet. Wel werd mij duidelijk dat de in Beekhuizen zo sloom ogende ringslangen bliksemsnel kunnen zijn, maar voorlopig waren de kikkers nog net iets sneller. Een verrekijker blijkt bij deze observaties heel nuttig, zo niet onmisbaar. Met uitzondering van de kop met de duidelijke gele vlekken die bovendien wat boven het water uitsteekt, is een ringslang in en buiten het water prima gecamoufleerd. Zo goed zelfs dat ik de verst van mij verwijderde slang met het blote oog nauwelijks meer terugvond, terwijl het dier door de verrekijker duidelijk was te zien en ik wist waar ik moest kijken (afb. 4).

Ik kreeg niet de indruk dat de slangen zich aan mij stoorden, ook al was de grootste nog geen drie meter van mij af. Toch zal duidelijk zijn dat onopvallend gedrag (stil en zonder te bewegen) van de waarnemer de kans op succes aanzienlijk vergroot, al was het maar om de kikkers niet te verjagen. Zoals vaak bij observaties is geduld ook hier een schone zaak. Slangen en kikkers kunnen minutenlang bijna bewegingloos in het water liggen, om dan opeens in volle actie te komen. Intussen hoeft de waarnemer zich niet te

vervelen, want er vliegen bij zonnig weer diverse soorten libellen en juffers over en rond de poel, met grote interesse gevolgd door veel kikkerogen. Want ook die zijn op jacht: immers zodra een libel of juffer maar even binnen hun bereik komt, vallen ze aan.

Probeer u het zelf eens en dan liefst op een zonnige dag. Kikkers houden van zonnig weer, omdat het de insecten waar ze op jagen actief maakt. Zonder insecten zijn er weinig kikkers te zien en zonder kikkers is de kans om een ringslang te zien minder groot. Maar ook hier bevestigt de uitzondering de regel, want toen ik de eerste keer een ringslang in de vijver zag, was het eerder bewolkt dan zonnig.

In een volgende aflevering van Het Groene Blad hoop ik u wat interessante informatie te geven over de ringslang. Wie daar niet op wil wachten kan goed op Internet terecht. Vooral de website van RAVON is een aanrader, ook voor informatie over de hazelworm, andere reptielen en over kikkers en padden. Uiteraard kan ook een 'ouderwets' goed naslagwerk in papieren vorm u die informatie prima verschaffen. Googlen op 'kunstbunker Paasloo' leidt u naar inte-

Afb. 4 de moeilijk terug te vinden ringslang 2, juli 2017

foto: Jan Coenraads

ressante zaken over het aanzien, de bouw en de constructie van het gebouw waar ik ter wereld kwam.

Naschrift

Na mijn vertrek zag Maria Bruggink dat de kleinste van de twee slangen er toch in slaagde een kikker te grijpen en vervolgens voor de maaltijd - bij slangen doorgaans een onthaast gebeuren - een rustig en onzichtbaar plekje opzocht.

Midzomer fietstocht Eerbeek 21-6-2017

door Herman Heskamp

Op woensdag 21 juni stonden we met 4 gidsen klaar bij het VSM-station in Eerbeek om onze gasten c.q. medefietsers te begroeten. Maar op enkele (3) IVN leden en een huisgenoot na kwam er niemand opdagen.

Misschien dat het weer een duit in het zakje deed, het was 27 graden Celsius bij de startplaats om zeven uur avonds. Er kwamen wel enkele fietsers langs die hoopvol door ons bekeken werden. Dit alles mocht niets baten en met 8 personen gingen we op weg.

Via het Soerense Zand richting Leuvenheim waar we twee landhuizen hebben bekeken vervolgens via groot Engelenburg en het Hallse pad naar de Vrolijke Frans voor een welverdiende consumptie. Het zat heerlijk daar en eigenlijk hebben we er iets te lang gezeten zodat we via het Leusveld linea recta naar Eerbeek zijn gereden. Rond 22.00 uur kwam ik langs het bedrijfsterrein waar een digitale thermometer nog 24 graden aangaf.

In onderling overleg hebben we besloten niet met de collectebus rond te gaan.

Vogels in de natuurtuin (6) - Roodborst

door Maria Bruggink

Iedereen kent wel de roodborst. Het lijkt mij dan ook overbodig een beschrijving van zijn uiterlijk te geven. Toch mag de roodborst niet ontbreken in de rubriek vogels in natuurtuin Harmanahof. Het is een vogel waar er veel van in de natuurtuin zitten. En dat is niet verwonderlijk als je bedenkt dat er dekking, voedsel en nestgelegenheid te over is.

De natuurtuin heeft als scheiding takkenrillen, dus een ideale plek om zich in terug te trekken, maar ook om larven, spinnetjes et cetera te vinden. Hij voelt zich het meest thuis in een wat open terrein met dicht struikgewas en bomen. De natuurtuin voldoet daar uitstekend aan. Daarbij voer ik 's winters regelmatig. Dan zie je pas hoeveel er in een relatief klein gebied zitten. Ik zie er dan vier tegelijkertijd. Uitzonderlijk, omdat een roodborst geen concurrent in zijn gebied duldt.

De roodborst is erg populair. Met zijn rode borst is het een opvallende verschijning. Hij heeft een melodieuze zang, die in het najaar bijna als enige te horen is. Ook 's avonds laat kun je hem onder een lantaarnpaal horen. Daarbij is hij eerder nieuwsgierig dan schuw. Wanneer je in de tuin in de grond aan het woelen bent, kan hij vlak bij je gaan zitten. Het lijkt alsof hij je dan opzoekt, maar helaas heeft het een andere reden. Hij wacht keurig of hij iets van zijn gading aan klein ongedierte kan oppikken. Het is namelijk een insecteneter. Dat kun je goed aan de spitse snavel zien. In het najaar, voor de trek eet hij ook bessen.

Dat de roodborst een agressieve vogel is, zullen minder mensen weten. Hij duldt geen soortgenoten in zijn territorium, dat soms fel bevochten wordt. Alleen in het voorjaar lukt hij met zijn zang een vrouw-

tje. Het nest wordt vaak laag tussen grashalmen gemaakt of op de grond. Ik heb meegemaakt dat hij midden in het hoge gras op de grond in een open stukje een nest had. Dit was een paar meter van ons vakantiehuisje af. Wonder boven wonder zijn de jongen hierin gewoon opgegroeid. Alleen het vrouwtje bebroedt de eieren. Tweemaal per jaar hebben ze een legsel van ongeveer 6 eieren. De jonge vogels hebben bij het uitvliegen nog geen rode borst. En dat heeft zijn reden zoals alles in de natuur een functie heeft. Op die manier kunnen ze in het territorium van de ouders nog foerageren zonder met de rode borst de agressie van de ouder op te wekken en weggejaagd te worden.

Roodborsten zijn zomer en winter te zien,. De 'zomervogels' trekken in het najaar naar Frankrijk en Spanje, roodborsten uit het noorden komen daarvoor in de plaats.

Tegenstellingen

door Herman Heskamp

Tegenstellingen maar dan niet in een negatieve zin. Tijdens de IVN-cursus paddenstoelen voor beginners met 10 deelnemers hoorde ik veel tegenstellingen.

De cursus onder leiding van Sandra Omlo ging van start, zoals meerdere cursussen starten, met een inleiding en enkele mycologische begrippen. Sandra liet zien dat je zwammen en paddenstoelen op veel manieren kunt indelen onder andere op vorm, kleur, steel, voorkomen en voortplanting. Dat laatste vindt plaats via sporen, meestal aan de onderkant van de hoed. De vorm waarin de sporen zitten is een belangrijk kenmerk voor de soorten. Zo konden we iets

leren over lamellen, buisjes en poriën. Maar ook over manchetten, beursjes, knollen, vezelig en bros. Als beginnende 'paddenstoellaar' duizelt het je wel even. Gelukkig was de cursus niet helemaal theoretisch en werden we getraakteerd op mooie afbeeldingen en kreeg elk groepje enkele paddenstoelen om de verschillen te leren.

Om nu op de tegenstellingen terug te komen, in de familie russulaars kennen we een smakelijke russula, maar ook een braakrussula. Dan de ammanietenfamilie met de roodbruine slanke amaniet die enigszins eetbaar is in tegenstelling tot de groene knolammaniet, een van de giftigste paddenstoelen van Europa.

Een doorgesneden duivel, waarin duidelijk de grote stinkzwam al is te herkennen.

foto: Herman Heskamp

Vervolgens de hertenzwam; denk je een zeldzame paddenstoel te zien, blijken er ca. vijventwintig verschillende hertenzwammen in Nederland voor te komen. Een ander voorbeeld is de grote stinkzwam; de reuk alleen al is onaangenaam en hij wordt ook nog eens bezocht door vliegen. In tegenstelling tot het eivormige kapsel (duivelsei) dat eetbaar zou zijn! Zo zijn er nog veel meer tegenstellingen als vals, bitter, taai en niet te vergeten de heksen en satan in de wereld van de paddenstoelen en zwammen.

Na de theorie-avond werd de opvolgende zaterdag-morgen besteed aan de praktijk. Er zijn soms jaren waarin je weinig paddenstoelen ziet, maar dat was dit keer geen probleem. Op het landgoed Huis te Eerbeek waren ze in groten getale te vinden. De regen trotserend hebben twee uur gewandeld en zoveel gezien, dat ik er geen opsomming van kan geven.

Een applaus van de deelnemers en een fles druivensap was de beloning voor onze gids. Die vervolgens de aanwezigen nog een button overhandigde als zijnde paddenstoelengids, wat voor de meesten van ons toch wel iets te hoog gegrepen was. Ik zal nog veel van dergelijke wandelingen mee moeten lopen voordat ik als paddenstoelengids op weg zou durven gaan.

Vlinders; na het voorjaar

door Gerard Bosch

In het vorige nummer van ons afdelingsblad schreef ik over de vlinders die ik tot dan toe zoal had gezien. Tot mijn verrassing vlogen toen van sommige soorten een opmerkelijk groot aantal. Met name het aantal exemplaren van kleine ijsvogelvlinder, koevinkje en landkaartje vielen mij op.

Na deze vroege vogels onder de vlinders was ik benieuwd of ook de zomervlinders zich zo massaal

zouden aandienen. Zelf had ik de indruk, dat het met deze soorten wat tegenviel. Wel waren er veel citroenvlinders en van de witjes, viel mij het groot aantal groot koolwitjes op. Andere vlinders, die in het voorjaar vliegen en in de zomer een tweede generatie voortbrengen waren niet bepaald sterk vertegenwoordigd. Zo zag ik maar weinig kleine vossen en dagpauwogen. Ook van de trekvlinders atalanta en distelvlinder heb ik niet veel exemplaren zien vliegen.

Hoe het weer ook was, soms nat en koud, dan weer mooi zonnig, in het aantal waargenomen soorten en hoeveelheden bracht dit geen verandering. Al met al hield ik het gevoel over dat 2017 een minder goed vlinderjaar is geweest, althans in onze omgeving.

Toch wil ik nog even ingaan op de tweede generatie van het landkaartje. In tegenstelling tot de andere vlinders die in twee generatie vliegen er in beide generaties hetzelfde uitzien, is dat met het landkaartje anders. Hierbij ziet de zomergeneratie er duidelijk anders uit dan de voorjaarsgeneratie. Dat maakt het ook gemakkelijker om vast te stellen of de nakomelingen van de grote populatie eerste generatie eveneens in grote hoeveelheden voorkomt.

Mijn verwachting, dat na de hoeveelheid landkaartjes van de eerste generatie er ook veel van de tweede generatie

Op een bloemenscherf waren soms wel vijf exemplaren van de zomervorm van het landkaartje te zien.

foto: Gerard Bosch

zouden rondvliegen bleek te kloppen. Op zonnige dagen wemelde het op de schermbloemen van engelwortel van deze donkere vlinders.

In hetzelfde artikel in het vorige nummer verbaasde ik mij er over dat ik nog geen enkel exemplaar van de wesp- of tijgerspin in mijn tuin had gezien. Daar is kort na verschijnen van het vorige nummer verandering in gekomen. Zonder expliciet alles af te zoeken trof ik met zekerheid meer dan 50 exemplaren aan, soms zo dicht bij elkaar dat ik een paar keer geen gebruik kon maken van het aanwezige pad als ik hun web niet wilde vernielen. In tegenstelling met het groot aantal spinnen heb ik nergens een cocon van deze spin aangetroffen. Wat daar de oorzaak van is, zou ik niet weten. Of het weer er iets mee te maken heeft gehad? Ben benieuwd of ze volgend jaar weer van de partij zijn.

De wespspin met zijn kenmerkend web was de afgelopen zomer veel te zien. Ook in onze natuurtuin waren enkele exemplaren te zien.

foto: Gerard Bosch

Retouradres: Weverweg 7, 6961 KM Eerbeek

Zaterdag 11 november

Voorwandelen rondje Eerbeek

Aanvang: 9.00 uur

Eerste gids: Henk de Bruin

Overige gidsen: Jan Coenraads, Chris Holtslag,
Lambert Kouwenberg en Bert v.d.
Saag

Zondag 12 november

Publieksexcursie rondje Eerbeek

Thema: Doorstappen

Start: 14.00 uur

Locatie: De Korenmolen, Eerbeek

Donderdag 16 november

Vierseizoenenwandeling in Leusveld

Aanvang: 9.30 uur

Locatie: parkeerplaats ingang landgoed aan
Rhienderensestraat ,

Maandag 20 november

Coördinatorenoverleg

Aanvang 20.00 uur

Locatie: BHV-gebouw, Kloosterstraat 21, Eerbeek

Zaterdag 9 december

Voorwandelen Eerbeekse Schaddeveld

Aanvang: 9.00 uur

Eerste gids: Chris Holtslag

Overige gidsen: Bert v.d. Saag, Sandra Omlo en
Lambert Kouwenberg

Zondag 10 december

Publieksexcursie in Eerbeekse Schaddeveld

Thema: Doorstappen

Start: 14.00 uur

Locatie: parkeerplaats Plaghak bij Schaaps-
allee in Laag Soeren

Zaterdag 30 december

Eindejaarwandeling

(zie artikel op pagina 10)

Zaterdag 13 januari 2018

Voorwandelen in Reeënberg

Aanvang: 9.00 uur

Eerste gids: Gerard Nijhof

Overige gidsen: Herman Heskamp en Lambert Kou-
wenberg

Zondag 14 januari

Publieksexcursie in Reeënberg

Thema: doorstappen

Start: 14.00 uur

Locatie: parkeerplaats bij waterval aan
Beekbergerweg in Loenen

Alle excursies duren ongeveer twee uur, tenzij
anders aangegeven.